

סימן ב

[אוצר החכמות]

בדין ברכה בשביעית בזמן הזה ובהמסתעף

שנא יגרוס החטא וכיו"צ, דהרי ציאר
דהטעם שלא תקנו יוצל הוא בגלל שאין
הצטחה ומצואר שאילו היתה הצטחה
אפשר הי' לתקן יוצל ואין לחשוש. ועוד
מצואר מדבריו דאע"פ שהתורה הצטיחה
שכשיהי' יוצל תהי' צרכה צשנה הששית
לשלש שנים, מ"מ לא יכלו חכמים לסמוך
ע"ז גם צשמיטה דרצנן ולתקן יוצל, כיון
דעל תקנה דרצנן לא היתה הצטחה.

ובחזו"א שביעית סי' י"ח סק"ד הקשה על
דברי הסמ"ע צמס"כ דצומן שיש
הצטחה אין צריכים לחשוש, שהרי מצינו
בגמ' (חגיגה ג' ז') הרצה כרכים כצו
עולי מצרים ולא כצו עולי צבל והניחוס
כדי שיקמכו עליהם עניים צשביעית, הרי
חזינן דאף צומן שיש צרכה מן התורה מכל
מקום מניחין אנו מקומות צשציל העניים,
ומוכח דחוצת השתדלות שלא לסמוך על
הצרכה קיימת אף צומן שיש צרכה מן
התורה, אלא על כרחך שאין צ"ד פורשין
מלעשות מה שמתחייבים צהשתדלות צשציל
הציבור מפני הצטחת הצרכה. והוסיף עוד
בחזו"א דמסתבר דהיתה הצרכה גם צומן
צית שני וגם לאחר החורבן, [היינו צומן
שאין שביעית ויוצל נוהגים מן התורה אלא

גימין ל"ו א' דתניא רבי אומר וזה דבר
השמיטה שמוט צשתי שמיטות
הכתוב מדבר אחת שמיטת קרקע ואחת
שמיטת כספים צומן שאתה משמט קרקע
אתה משמט כספים צומן שאי אתה משמט
קרקע אי אתה משמט כספים ותקינן רצנן
דתשמט זכר לצביעית. וכתבו התו' שם
צע"צ צד"ה ותקון והא דלא תקון נמי יוצל
זכר ליוצל משום דאין רוצ לציור יכולין
לעמוד צה ליאמר צעצודת קרקע שתי שנים
רלופות.

ובסמ"ע חו"מ סי' ס"ז סק"צ ציאר דברי
התו' דדוקא צומן שהיו שמיטה
ויוצל נוהגים מן התורה הי' מקויים צהם
הצרכה לגדל צשנה ששית לשלש שנים
עכ"ל. וציאור הדברים צצומן שהי' נוהג
היוצל מן התורה היתה הצטחה צשצנה
הששית תגדל תצואה המספקת לשלש שנים
[דהיינו לשמיטה וליוצל שאחריי'], אצל צומן
שאין היוצל נוהג מן התורה אין הצטחה
שתספיק התצואה לשלש שנים, ולכן לא ראו
חכמים לתקן יוצל משום שאין רוצ הציבור
יכולים לעמוד צזה. וחזינן מדברי הסמ"ע
צ' חידושים, חדא דצומן שיש הצטחה מן
התורה א"צ לעשות שום השתדלות ולחשוש

רק מדרצנן], כיון דמה שגוזרים צ"ד של מטה מקיימין צ"ד של מעלה, אלא שהצרכה נאמרה לאחר שעשו את ההשתדלות הנצרכת שלא להזדקק לצרכה, וכאן ההשתדלות שלא להצטרך לצרכה היא שלא לתקן יוצל, וממילא לא יהי צורך כלל בצרכה, ועד כמה להשתדל מסור הדבר לחכמים ע"פ עיון התורה צרו קדשם יעו"ש.

הרי דנחלקו הסמ"ע והחזו"א צ"ע ענינים, חדא בזמן ששמיטה נוהגת מן התורה ויש הצטחה, שלדעת הסמ"ע אין חובה לעשות השתדלות, ולהחזו"א עדיין חובה לעשות השתדלות. ועוד נחלקו בזמן ששמיטה נוהגת מדרצנן, לדעת הסמ"ע אין הצטחה על צרכה, ולדעת החזו"א יש הצטחה, אלא דאע"ג דיש הצטחה אין זה מונע מחכמים לעשות השתדלות, וע"כ לא תקנו יוצל אע"פ שאם היו מתקנים יוצל היתה הצטחה, משום שזה נגד חובת ההשתדלות.

ושמעתי מאחמו"ר שליט"א שיש שהקשו על דברי החזו"א מדברי התוס' צ"ב דף ד"ה כי וא"ת וכיון דלא חיישינן אלא שתהא ראוי לעשותה עראי ואע"פ שעושה אותה קצת א"כ אמאי אמר גשמים סימן קללה צחג והלא יכול לקצוע הנסמרים צמסמרים שלא ירדו גשמים צמסמרים ואפי' תימצי לומר דאסור משום גזירת תקרה כו' מ"מ כיון דלא אסור אלא

מדרצנן לא שייכא למימר שהגשמים סימן קללה עכ"ל. הרי מצוה צתוס' דלא אמרינן דכמו דאם ע"י הגשמים היתה הסוכה פסולה מדאורייתא הוי גשמים סימן קללה, וא"כ גם כשע"י הגשמים הסוכה פסולה רק מדרצנן הוי הגשמים סימן קללה, ולדברי החזו"א הנ"ל דצ"ד של מעלה עושין מה שגוזרין צ"ד של מטה, הי' צריך להיות הדין דגם כשהסוכה פסולה רק מדרצנן ע"י הגשמים, הוי הגשמים סימן קללה.

ובאמת דדברי התוס' תמוהין מאוד דמה לי צוה דמדאורייתא הסוכה כשרה הא סוף סוף אינו יכול לשבת צמסמרים מחמת שחכמים פסלו את הסוכה, וא"כ ודאי דהוי סימן קללה, ומה לי אם הסיבה שאינו יכול לשבת צמסמרים זו הוא מדאורייתא, מה לי אם זה מדרצנן, וא"ל דסברי התוס' דכיון דבזמן שהגשמים יורדין אינו יכול לשבת צמסמרים כשרה גם מדרצנן, הרי הוא מחוייב לשבת צמסמרים שהסכך מחובר צמסמרים [לפי הס"ד דהתוס' דסכך המחובר צמסמרים כשר מדאורייתא], דלכל הפחות יצא ידי חובת סוכה מדאורייתא, וא"כ מדאורייתא אין כאן סימן קללה כלל שהרי יושב צמסמרים, אלא דמדרצנן אינו יוצא יד"ת, וע"ז כתבו התוס' דלא שייך סימן קללה צמסמרים אשר רק מדרצנן אין יוצאין צה יד"ת, [כן ביאר הגרעק"א צתוס' רעק"א על משניות

תענית פרק א' אות א' וקשה על דברי החזו"א וכנ"ל.

והנה מתבאר בדברי התוס' דאם יושב אדם בסוכה שכשרה מדאורייתא ופסולה

מדרבנן יולא ידי חובת סוכה עכ"פ מדאורייתא, ולכאורה ד"ו נסתר מדברי התוס' בסוכה דף ג' א' ד"ה דאמר שהקשו על דברי הגמ' בצרכות י"א א' אמר רב יוסף עשה כדברי ז"ש לא עשה ולא כלום ומייתי ראיה וכו' וכי נריך רא' ע"ז היכא דהלכה כז"ה שאם עשה כז"ש לא עשה ולא כלום ונ"ל דאינטריך התם לאתויי היכא דז"ה מחמירים מדרבנן וז"ש מוקמי לה מדאורייתא ולא גזרינן, אם עשה כדברי ז"ש לא יולא יד"ח אפי' דאורייתא וכו' עכ"ל, הרי מבואר בתוס' להדיא שצמקום שרבנן החמירו משום גזירה לא יולא אפי' מדאורייתא, וזה דלא כהמבואר בתוס' דף ז' שיוולא עכ"פ ידי חובתו דאורייתא. ותירץ בהערות למס' סוכה למו"ז הגרי"ש אלישיב שליט"א דדף ז' א' מיירי התוס' בירדו גשמים שאז אין שום אפשרות לקיים מצות סוכה בסוכה שמהי כשרה גם מדרבנן א"כ זכה"ג לא גזרו רבנן כלל, משא"כ דף ג' א' דמיירי התם ביושב ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית שיכול ליטע כולו בתוך הבית זכה"ג גזרו שלא יולא יד"ח גם מדאורייתא. והעירוני שדדברי הגרעק"א הג"ל מבואר לכאורה דלא כדברי מו"ז הג"ל דזה לענ"ד ביאור דצריהם (דהתוס') דמ"מ יכול לקצוע

צמקמרות ויהי יולא עכ"פ ידי סוכה דאורייתא. משמע מדבריו דמדרבנן לא יולא יד"ח אבל כיון דיולא מדאורייתא יד"ח לא שייך סימן קללה, וזה דלא כדברי ההערות הנ"ל שזכה"ג יולא גם מדרבנן, ונ"ע.

ולפ"ז יש ליישב מה שהקשינו על החזו"א מהתוס' דף ז' א' דאם נימא דבאופן שא"א לקיים את הדרבנן לא גזרו רבנן א"כ ודאי דלא שייך סימן קללה כיון דבאמת זכה"ג יולא יד"ח גם מדרבנן, והחזו"א מיירי באופן שנשאר הדרבנן, והתם עושין ז"ד שלמעלה מה שגזרינן ז"ד של מטה.

ואין להציא רא' לדברי התוס' מהא דגרסינן צמק' סוכה (דף כ"ג א') העושה סוכתו ע"ג זמה ר"מ מכשיר ור' יהודה פוסל מ"ט דר' יהודה אמר קרא חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים סוכה הראויה לשבעה שמה סוכה סוכה שאינה ראויה לשבעה לא שמה סוכה ור"מ הא נמי דאורייתא מחזא חזיא ורבנן הוא דגזרו זה. הרי מבואר אליבא דר"י דהסוכה פסולה מדאורייתא [דהא מייתי קרא] אע"פ דכל האיסור לעלות ע"ג זמה צצת ויו"ט הוא מדרבנן, ולכאורה מוכח מכאן דגם כשהפסול הוא מדרבנן אעפ"כ לא יולא יד"ח גם מדאורייתא, אמנם כבר כתב בערוך לנר דלא דמי כלל דהתם ילפינן מקרא דבעינן סוכה הראויה לשבעה ואם מאיזה סיבה שהיא לא יוכל לשבת באותה

סוכה שצעה ימים [צגלל חסרון צסוכה] אין
 זו סוכה הראויה לשצעה א"כ גם היכא
 שאינו יכול לעלות לסוכה צגלל שרצנן אסרו
 עליו כיון דסוף סוף אינו יכול לעלות על
 הסוכה שצעה ימים פסולה הסוכה
 מדאורייתא. ^{אח"ח 1234567} ור"מ סבר דמכיון
 דמדאורייתא מחזי חזיא לא איכפת לן צמה
 שמדרצנן אסור לעלות עליה צצצ ויו"ט
 ולא מקרי אינה ראויה לשצעה.

ובהערות למו"ז שליט"א הקשה אשיטת
 התוס' מהא דמצואר צרש"י
 (צדף כ"צ צ') צד"ה כשרה ואף ציו"ט אס
 עבר ועלה לה יכא יד"ח, ולהתוס' כיון
 דציו"ט מדרצנן אסור לעלות לה הי' צריך
 להיות שגם מדאורייתא לא יכא יד"ח,
 ותירץ דכיון דהאיסור לעלות לה אינה
 מדיני סוכה אלא מציצה צדדית [מאיסור
 צצצ ויו"ט] גם התוס' מודו דצכה"ג אינה
 פסולה מדאורייתא, ולכאורה תירוטו הוא
 נגד הגמ' דצגמ' מצואר דטעמי' דר"מ
 דמדאורייתא מחזי חזיא, ולפמס"כ צהערות
 אפי' אס הי' אסור מדאורייתא לעלות על
 הסוכה צצצ, הסוכה לא היתה פסולה.

עב"פ מצואר צדצרי התוס' דסוכה
 הפסולה מדרצנן פסולה גם
 מדאורייתא, אמנם צריטצ"א (דף כ"ח א')
 כתב על דצרי הגמ' אמרו לו א"כ לא
 קיימת מצות סוכה מימך, לאו דוקא דהא
 סוכה גדולה וכשרה היא, אלא דאסרו רצנן
 שלא תהא שולחנו צתוך הצית גזרה שמה

ימשך אחר שולחנו, אלא פירושו לא קיימת
 מצות סוכה כראוי וכרצון חכמים. עכ"ל.
 הרי דסוצר הריטצ"א דסוכה שפסולה
 מדרצנן כשרה מדאורייתא ויכא יד"ח
 מדאורייתא, והקשו האחרונים דלכאורה
 הריטצ"א סותר עצמו שצדף כ"ג א' על
 דצרי הגמ' דלר' יהודה צעינן סוכה
 הראויה לשצעה וע"כ פוסל צסוכה ע"ג
 האילן וע"ג צהמה, כתב וצודאי דלר'
 יהודה נמי איסורא דצהמה דרצנן הוא,
 אלא שהוא סוצר שכך דין תורה לפסול כל
 סוכה שאינה ראויה לשצעה מאיזה צד וענין
 שיהיה, והרי היא פסולה מן התורה, עכ"ל,
 מצואר צריטצ"א דאע"ג דהאיסור לעלות
 ע"ג האילן הוא מדרצנן אעפ"כ הסוכה
 פסולה מדאורייתא, אמנם צבר הצחנו לעיל
 צסם הערוך לנר לחלק דהפסול של אינה
 ראויה לשצעה הוא לאו דוקא אס אינה
 ראויה מצד ההלכה אלא גם אס אינה ראויה
 מצד המציאות (כשהחסרון הוא צגלל
 הסוכה) מקרי אינה ראויה לשצעה, וא"כ
 כיון שסוף סוף הסוכה הזאת אינה ראויה
 לשצעה כי חז"ל אסרו לעלות עליה צצצ
 ויו"ט מקרי אינה ראויה לשצעה.

ובאמת לכאורה מחלוקת התוס' והריטצ"א
 הוא מחלוקת ר"מ ור"י דלר"מ
 אס האיסור הוא דרצנן אינו פוסל את
 הסוכה מדאורייתא ולר"י אפי' אס האיסור
 הוא רק מדרצנן אעפ"כ הסוכה פסולה
 מדאורייתא, וא"כ יש לייצצ מה שהקשו
 האחרונים על דצרי הריטצ"א צפשיטות

דמה שכתב צדק כ"ג א' דסוכה שאסור מדרבנן לעלות עליה פסולה מדאורייתא הוא אליבא דר"י, ומה שכתב צדק כ"ח א' דהיושב ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית ינא יד"ח מדאורייתא הוא אליבא דר"מ דפסקין הלכתא כוותיה, ואדרבא דלכאורה קשה טובא על שיטת התוס' דסביר דסוכה שפסולה מדרבנן פסולה גם מדאורייתא דהא חנן פסקין כר"מ שהעושה סוכה ע"ג צהמה או ע"ג חילן ינא יד"ח וכמבואר ברמב"ם פ"ד מהלכות סוכה ה"ו וצגמ' מבואר דלר"מ הטעם הוא משום דכיון דאסור רק מדרבנן אין צוה חסרון של סוכה הראויה לשצעה.

אבל האמת יורה דרכו דאין כאן מחלוקת תנאים צדין זה כלל, דאילו הי' דין דרבנן של סוכה הראויה לשצעה הי' מקום לדון דסוכה זו פסולה מדרבנן שהרי אין זה סוכה הראויה לשצעה דהא אסור לעלות לה צצצ ויו"ט, אצל הרי אין הלכה מדרבנן של סוכה הראויה לשצעה, אלא מדאורייתא, וא"כ מחלוקת ר"מ ורבנן הוא אם סוכה כזו שמדאורייתא מותר לעלות לה כל שצעה ורק מדרבנן אסור לעלות לה צצצ ויו"ט אם נחשב מדאורייתא סוכה שאינה ראויה לשצעה, דלר"מ כיון דמדאורייתא מותר לעלות לה כל שצעה נחשב מדאורייתא ראויה לשצעה, אמנם אם הי' אסור לעלות עליה צצצ ויו"ט מדאורייתא, גם ר"מ הי' פוסל את הסוכה כל שצעה משום שאינה ראויה לשצעה, ומ"ש רש"י שאם

עלה על הסוכה צצצ ויו"ט ינא יד"ח הטעם הוא כמ"ש צהערות משום שאין זה פסול בסוכה אלא איסור צדדי וציאור הדברים שאם זה הי' פסול בסוכה אפי' פסול דרבנן יתכן שלא הי' ינא יד"ח אפי' מדאורייתא, אצל כיון שאין זה פסול בסוכה אלא איסור צדדי א"כ מצד מצות סוכה ינא יד"ח, אלא שאם האיסור לעלות הי' מדאורייתא היתה הסוכה פסולה מטעם אינה ראויה לשצעה, אצל היות ומדאורייתא מותר לעלות עליה כל שצעה אין הסוכה פסולה אע"פ שמדרבנן אסור לעלות עליה ציו"ט, ואם היה פסול דרבנן של סוכה שאינה ראויה לשצעה היתה הסוכה פסולה מדרבנן ויתכן שגם מדאורייתא [אם נאמר שסוכה שפסולה מדרבנן פסולה גם מדאורייתא] אצל כיון שאין הלכה מדרבנן של סוכה הראויה לשצעה, כשרה הסוכה מדרבנן, וממילא גם מדאורייתא הסוכה כשרה, ולפ"ז א"א ליישב סתירת הריטב"א כנ"ל ופשוט.

וברבינו יונה צרכות (דף א' א' מדפי הרי"ף צד"ה ויש) כתב וז"ל ויש להקשות לרבנן דאמרי דאפי' דיעצד אינו ינא אלא עד חצות אם עבר חצות מה יהא דינו, שאם נאמר שלא יקרא כלל קשה דק"ש חיוצ מן התורה היאך יכולים חכמים לפוטרו ממנו, ואית דאמרי דס"ל דאחר חצות קורא אותה צלל צרכות, שהצרכות שאינן אלא מדרבנן יכולין הן צשלהן למנוע שלא יאמר אותו אחר שעבר זה הזמן אצל

דל"א קיים נמי מנזה דאורייתא, אצל
לכאורה לא מסתבר כלל לומר דלתירוצ'
השני של רבינו יונה אס יקרא יקיים מנזה
דאורייתא דל"א מה הועילו חכמים
בתקנתם ול"ע.

עוד מצוה דרבינו יונה דלפי' לפי התירוצ'
השני מה דיכלו חכמים לפטור אותו
מחובת ק"ש לאחר חלות הוא רק משום
דיש כח ציד חכמים לעקור דבר מן התורה
בשז ואל תעשה וכמו שפטרו אותו מלולב
ושופר בשבת, אצל בקום ועשה אינם יכולים
לעקור, ולפ"ז לגבי סוכה הפסולה מדרבנן
או ציוש ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך
הצית דל"א ינ"א מדרבנן, לכאורה אס אין לו
אפשרות לשבת בסוכה הכשרה גם מדרבנן
לא יתירו לו לאכול בצית, משום דלאכול
בצית הוי עקירת דבר מן התורה בקום
ועשה וזה אין כח ציד חכמים, ולפ"ז יש
להטעים יותר מה שהצחנו לעיל בשם
ההערות למו"ז שליט"א לחלק צין ירדו
גשמים שכתבו התוס' שאס סוכה עם
מסמרים ה' כשר מדאורייתא היו חייבים
לאכול בסוכה שהסכך שלה קצוע צמסמרים
ואל"פ שפסול מדרבנן, וצין יושב ראשו
ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הצית שכתבו
התוס' שלא ינ"א לפי' מדאורייתא, שכתב
דצמקום דאינו יכול לישב בסוכה הכשרה
גם מדרבנן, לא גזרו רבנן, ולפי הג"ל
הדבר מוכרח דצין דאינו יכול לישב בסוכה
הכשרה גם מדרבנן א"כ חייב לשבת בסוכה
הכשרה רה מדאורייתא דל"א אלא שנתיר

ק"ש שהוא מן התורה קורא אותה כל
הלילה וכו', ונראה למורי הרב נר"ו דס"ל
לרבנן שאפי' ק"ש עצמה שהיא מן התורה
כל הלילה אינו קורא אותה אחר חלות
שיכולין חכמים לפטרו ממלות עשה כ"ז
שעושין כן משום סייג או משום קיום
המנזה עצמה דהכי חזיקן צלולב שמלותו מן
התורה יוס ראשון ואפ"ה כשחל יוס ראשון
בשבת פטרו חכמים ליטלו משום גזירה
שמה יעצירנו ד"א צרה"ר וגבי סדין צלינית
נמי אל"פ שהתורה חייבה אותו והתירה
הכלאים לענין הצלינית וכו' אפ"ה היו
פוטרינ אותו צ"ש גזירה משום כסות לילה,
כלומר שאל"פ שאס ה' לובש אותו ציום
מחוייב להטיל צו צלינית מה"ת אפ"ה פטרו
אותו שילבשנו צלא צלינית וכו' ה"נ אל"פ
שמלות ק"ש כל הלילה מן התורה אפ"ה
פטרו אותו חכמים משום סייג כדכתיבנא,
עכ"ל. מצוה דרבינו יונה המחלוקת
ראשונים הג"ל דהתי' הראשון סובר שחז"ל
לא הפקיעו את הדין דאורייתא ומחוייב
לקרות ק"ש גם לאחר חלות, והתי' השני
ס"ל דהפקיעו את המנזה דאורייתא ולא
יקרא ק"ש לאחר חלות הלילה. והעירוני
דרבינו יונה לא מצוה דל"א קיים מלות
ק"ש דאורייתא אס יקרא לאחר חלות, אלא
דפטרוהו חכמים, ויתכן שאס יקרא ינ"א
יקיים מ"ע דק"ש, וא"כ אין שייכות צין
שני התירוצים של רבנו יונה לצין המחלוקת
של התוס' והריטב"א, דהא צתוס' מצוה
דלא ינ"א יד"ח אפי' מדאורייתא ומשמע